

א' חשוון תשס"ט
30 אוקטובר 2008

לכבוד

עו"ד עידית קרונברגר-רחין

רכזת ועדת החקירה הממלכתית בנושא ניהול משק המיס

הנדון: ניהול משק המיס

סימוכין: מכתב הועדה מיום 10.10.2008

משק המיס מצוי במשבר חריף. כפי שניתן לראות מתחזית מאזן המיס השפירים המובאת בטבלה להלן, צפוי, כי מאגרי המיס הטבעיים (אקוויפר ההר, אקוויפר החוף והכינרת) לא יעלו מעל ה"קווים השחורים" במהלך השנים הקרובות, וימצאו הרבה מתחת ל"קווים האדומים" וזאת על אף ביצוע פעולות נמרצות להגדלת היצע המיס והקטנת הביקושים. משמעויות הדבר הן:

- ככל שמפולס המיס במאגרים הטבעיים נמצא מתחת ל"קווים האדומים", נגרם נזק ממשי למקורות המיס. במצב זה ייתכן שההערכות שנעשו על ידינו כנציבות המיס לאורך השנים, באשר לזמינות מים טבעיים הינן אופטימיות, שכן כל "פגיעה" במאגרים אלה תגרום להקטנה נוספת ואפילו ניכרת של מקורות המיס הטבעיים.
- אין רזרבות מים במשק המיס! – אם נחווה שנת בצורת (אפילו קלה) ו/או ניתקל בבעיה תפעולית המשפיעה על יכולת שאיבת המיס מאחד ממאגרי המיס, נידרש להגביל את כמויות המיס המסופקות לשימוש ביתי. ההסתברות ל"תקלות" כאלה גבוהה מאוד, לכן ניתן להניח, כי הגבלת מים לשימוש ביתי אמנם תוטל. הגבלה כזו, שתכלול בעיקר את הגיון הציבורי והביתי, תבוא במקביל להגבלה משמעותית של כמויות המיס לחקלאות. אני צופה קשיים באכיפה ויישום ההגבלות וכתוצאה מכך אירועים של הפסקות מים לבית!
- אפשרות כזו מתוארת בטבלה בעמודה השנייה - "בצורת קלה", המתארת מצב בו כמות הגשמים בחורף הקרוב תהיה נמוכה רק ב 10% מהתרחיש הצפוי. תוצאת הסתברות כאמור, שאינה נמוכה או קיצונית כלל, תביא, כפי שעולה מהטבלה, לצורך בהקצאת כמויות מים כל כך קטנות הן לבית והן לחקלאות שאינן נתפסות..
- יש לציין, כי הקצאות המיס לחקלאות המופיעות בטבלה בכל השנים הבאות אינן מוסכמות על משרד החקלאות, ומוגדרת על ידם כבלתי אפשריות. מהטבלה עולה כי

הכמות אותה נילץ להקצות לחקלאות במצב של "בצורת קלה" קטנה באופן ניכר מהחלטת הממשלה להקצאת ברזל לחקלאות בסך 530 מלמ"ש!

- יושם לב כי כיום סך כמות המיס שמוקצת לטבע הינה קטנה משמעותית ביחס לצרכי הטבע. כמו כן, המיס המועברים ל"שכנים" משמשים לצרכי בית, כך שלא ניתן להקטין את הכמויות המוקצות ליעדים אלו במקרה של בצורת ולו קלה.

תחזית מאזן מים שפירים 2009-2012

2012	2011	2010	2009	2009		
חציון	חציון	חציון	קלה (-10%)	צפוי		
1,006	1,039	1,072	1,021	1,185	טבעיים	היצע
380	330	290	162	162	התפלת מי ים	
40	40	40	17	17	התפלת מליחים	
1,426	1,409	1,402	1,200	1,364	סה"כ היצע	
866	852	840	725	807	בית ותעשייה	ביקוש
414	414	414	332	414	חקלאות	
6	6	6	6	6	טבע	
145	143	140	137	137	שכנים	
1,431	1,415	1,400	1,200	1,364	סה"כ ביקוש	
-9	-4	2	0	0	כמות מעל "קווים שחורים"	
-559	-554	-548	-550	-550	כמות מעל "קווים אדומים"	

"קווים שחורים" – מפלסי מים במאגרי מי התהום והכנרת בהם קצב הפגיעה מהיר והפגיעה בלתי הפיכה. החלופה לאובדן אקוויפר – פי 3 התפלה!!

"קווים אדומים" – מפלסי מים במאגרי מי התהום והכנרת שמתחתם נגרם נזק למקור המים.

ביום 1.1.2007 הוקמה רשות המים על בסיסה של נציבות המים ונוספו לה תפקידים וסמכויות שהיו נתונים עד לאותו המועד למשרדי ממשלה/גופים אחרים, שהחשוב שבהם - ניהול כולל של משק המים ובפרט קביעת תעריפים להפקה, הולכה ואספקה של מים על פי ייעודיהם השונים. בתאריך 6.12.2006 מונתה לתפקיד נציב המים וכשלושה שבועות לאחר מכן הפכתי להיות מנהל הרשות החדשה.

להלן, בתמצית, מספר עובדות חשובות הנוגעות לענייננו והמשמעויות שנגזרו מהן:

- המציאות, לפיה הביקוש למים במגזר הביתי גדל עם גידול האוכלוסייה ועם העלייה ברמת החיים, ידועה במשק המים.
- הנחת העבודה במשק המים במהלך העשורים האחרונים הייתה, כי ממוצע הצע המים הטבעיים למערכת אינו משתנה למרות תנודתיות רבה בין השנים.
- שתי הנחות אלו הובילו לתחזית לפיה יידרשו מתקני התפלה למילוי הפער בין ההיצע והביקוש.
- בשנים של מיעוט גשמים שימשה הקצאת המים לחקלאות כ"אוגר נוסף" והקצאת המים לחקלאות הוקטנה בשנים אלו.
- הנחת עבודה נוספת הייתה, כי החקלאות לא יכולה לשלם את עלות המים המותפלים. חקלאים לא יצרכו מים שעלותם גבוהה, ולכן במידה ויותפלו מים ייווצרו "עודפים" יקרים. כלומר, לא צריך להתפיל כל עוד ניתן להקטין את הקצאת המים לחקלאות.
- אסטרטגיה חשובה בפיתוח משק המים הינה מעבר של השקיית מרבית החקלאות במי קולחין
- בשנת 2002 לאחר רצף של שנות בצורת החליטה ממשלת ישראל על התפלה של כ- 400 מלמ"ש. כתוצאה מהחלטה זו הוקמו (ונמצאים בתהליכי הקמה) שלושה מתקני התפלה באשקלון, פלמחים וחדרה שמספקים כיום 138 מלמ"ש ויספקו החל בנובמבר 2009 עוד 100 מלמ"ש נוספים.
-
- משרד האוצר – אגף התקציבים התנגד במהלך השנים להתפלה עקב הגידול ברמת התמיכות (סובסידיות) הגבוהה למים, וההכבדה על תקציב המדינה. כתוצאה מהתנגדות זו ואחרי שנת ברכה (חורף 2001-2002), ירדה ההתפלה המתוכננת עליה החליטה ממשלת ישראל מ 400 מלמ"ש ל 230 מלמ"ש בשנת 2006.
- במהלך השנים האחרונות (מאמצע שנות התשעים) חלו מספר שינויים משמעותיים במשק המים, שלא אובחנו או מכל מקום לא קיבלו ביטויים בהנחות העבודה או בתהליכי העבודה של נציבות המים :
 - היצע המים הטבעיים קטן: לעומת בסיס תכנון המניח 1.44 מיליארד מלמ"ש מילוי טבעי ממוצע של מים טבעיים, הממוצע הרב שנתי של כל שנות המדינה הוא רק 1.35, והממוצע של 16 השנים האחרונות הוא רק כ 1.2 מלמ"ש.
 - השונות בין השנים ובין עוצמות הגשם בסופות השונות גדלה. בפועל תופעה זו גורמת לירידה בהיצע המים למרות שלא נרשמת ירידה בכמות הגשמים.

- חלק החקלאות שצורך מים באופן יותר קשיח בגלל רכיב הון גדול יותר: חממות, בעלי חיים, מטעים גדל מאד. היכולת לצמצם את הקצאת המים לחקלאות בשנים שחונות הצטמצם מאד, וכאשר הוא מבוצע רמת הנזק גבוהה.
- גידול מהיר יותר בצריכה של הרשות הפלסטינית.

המשבר החמור בו נמצא משק המים כיום נובע בעיקרו ממכלול הסיבות שתוארו לעיל, בתוספת סדרה של 4 שנות בצורת רצופות, כאשר האחרונה בהן הייתה שחונה במיוחד עם ממוצע גשמים של כ 60% מהממוצע הרב שנתי באגני הכינרת והירת". ההסתברות לאירוע כזה היא ~ 1-2%.

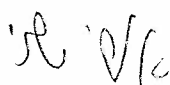
אחת הפעולות הראשונות שביצעתי עם כניסתי לתפקיד מנהל רשות המים הייתה בדיקה מעמיקה של ההיצע והביקוש למים בישראל, כולל ניתוח של מגמות שינוי בהיצע ובביקוש וניתוח סיכונים. מבדיקה זו התברר, כי תהליכי הירידה ההדרגתית בהיצע המים הטבעיים וגידול משמעותי בביקוש למים שפירים לשימוש ביתי עקב גידול אוכלוסייה ועלייה ברמת החיים, גרמו למחסור אמיתי במים, על אף צמצום משמעותי בביקוש למים שפירים בחקלאות. החורף האחרון הוכיח שאנו נמצאים באמצע המשבר בהיצע המים ובמצב של חוסר מוכנות לספק את הביקוש.

בהמשך לכך, אחת ההחלטות הראשונות והחשובות ביותר של מועצת רשות המים מיום 21.6.07 הייתה הגדלת היצע המים המותפלים להיקף של 505 מלמ"ק.

עוד התברר לי מיד עם היכנסי לתפקיד, כי האפשרות לפתח את משק המים כנדרש תלויה בגילום עלויות הפיתוח בתעריפי המים, שכן ההסתמכות על תקציב המדינה גרמה ותמשיך לגרום לעיכובים בפיתוח משק המים. לכן, במקביל להחלטה על הגדלת היקף ההתפלה, התקבלה החלטה במועצת הרשות על גילום עלויות הפיתוח הכרוכות בהתפלה בתעריפי המים. כמו כן, כיו"ר מועצת הרשות אני מוביל מגמה של אימוץ עיקרון רחב זה על כלל הפיתוח במשק המים.

ניהול משאב המים וניהול משק המים בכללו מורכבים בהרבה מיכולתי לסכמם במסמך תמציתי. כמובן שאעמוד לרשות הוועדה לכל שאלה עניין וברור שיידרשו.

בברכה,

אורי שני

מנהל הרשות